

MÁRIA MIČANINOVÁ

KORUNA KRÁĽOVSTVA

RABI ŠLOMO BEN GABIROLA

KORUNA KRÁLOVSTVA
RABI ŠLOMO BEN GABIROLA

S KOMENTÁROM

MÁRIA MIČANINOVÁ

BERGMAN
nakladatelství

EDICE JUDAICA

OBSAH

Kniha vychádza ako súčasť grantovej úlohy VEGA 1/0125/08 Filozofia Šlomo ben Jehudu Ibn Gabirola Ministerstva školstva Slovenskej republiky, ktorá bola udelená UPJŠ – Filozofickej fakulte v Košiciach, doc. PhDr. Márii Mičaninovej, CSc.

Kniha vychádza s finančnou podporou Nadácie EZRA Bratislava.

Recenzovali:

Doc. PhDr. Bedřich Nosek, CSc.,

Doc. PhDr. Jiřina Šedinová, CSc.

Doc. PhDr. Pavol Tholt, PhD.

Ilustrácia na prebale: Manuskript Halper 231, CAJS Genizah collection (Courtesy of the Library at the Herbert D. Katz Center for Advanced Judaic Studies, University of Pennsylvania.)

© 2010 Mária Mičaninová

© 2010 Translation: Mária Mičaninová a Jossi Steiner

© 2010 Nakladatelství Bergman

Poďakovanie	i
Úvod	1
1. Životný príbeh básnika a filozofa	8
2. Dejinnofilozofický kontext Ibn Gabirolovho diela	20
2.1 <i>Rabínsky literárny kontext Ibn Gabirolovho myslenia</i>	27
2.2 <i>Islamsko-židovský filozofický kontext Ibn Gabirolovho myslenia</i>	39
2.3 <i>Metafyzický traktát Prameň života</i>	92
2.4 <i>Etický traktát Zušľachtenie morálnych vlastností</i>	109
2.5 <i>Recepcia Ibn Gabirolovho diela</i>	119
2.5.1 Novoplatónska	119
2.5.2 Aristotelovská	131
3. Básnické dielo Ibn Gabirola	142
3.1 <i>História zhromažďovania Ibn Gabirolovho básnického diela</i>	143
3.2 <i>Náboženská poézia</i>	150
3.3 <i>Svetská poézia</i>	155
3.4 <i>Filozofická poézia</i>	159
3.4.1 <i>Ahavticha</i>	160
4. Koruna kráľovstva	170
4.1 <i>Všeobecná charakteristika básne</i>	170
4.2 <i>História textu básne</i>	171
4.5 <i>Kľúčové preklady básne v 20. a v 21. storočí</i>	179
5. Koruna kráľovstva rabi Šlomo ben Gabirola	182
6. Komentár	264

5. Koruna královstva rabi Šlomo ben Gabirola

- I Nech moja modlitba bude užitočná¹ človeku,
Nech sa ňou naučí čestnosti a cnosti.
Hovorím v nej o zázrakoch živého Boha,
stručne, nie obsérne.
- 5 Dal som ju na začiatok² svojich chválospevov
a nazval Koruna královstva.³
1.
Zázračné sú Tvoje diela a moja duša to veľmi dobre vie.⁴
Tebe patrí, Bože, veľkosť i moc, krása, večnosť i nádhera.
Tebe patrí, Bože, kráľovstvo. Prevyšuješ všetkých.
- IO [Tebe patrí] bohatstvo a sláva.⁵
Tebe patria horné i dolné stvorenia, ktoré budú svedčiť,
že ony sa pominú a Ty zostaneš.⁶
Tebe patrí moc, pred tajomstvom ktorej stoja naše myšlienky
pretože Ty si mocnejší než my.⁷
- I 5 Tebe patrí miesto skrytej sily,⁸ tajomstvo a základ.⁹

¹ Jób 22, 2; 34, 9

² Podľa I. Levina to možno chápať aj ako narážku, že Ibn Gabirol už napísal viacero hymnůsov, ale *Korunu kráľovstva* sám považoval za najvýznamnejší. Zo zbierok Ibn Gabirolových básní vyplýva, že napísal viacero oslavných básní, najmä na svojich mecenášov, napr. na Jekutiela ben Isháqa ibn Hasana. Ostatné náboženské básne oslavujúce Boha sú nielen kratšie než *Koruna kráľovstva*, ale majú aj inú štruktúru. Napríklad *Adon olam* (*Pán sveta*), ktorá je záverečný *pijut* rannej bohoslužby.

³ Výraz *koruna kráľovstva* (*keter malchut*) sa nachádza v Est 2, 17. V hebrejskom origináli sa píše, že kráľ položil Ester na hlavu korunu kráľovstva. Možno aj Ibn Gabirol chcel týmto hymnusom korunovať svoju básnickú tvorbu.

⁴ Ž 134, 14

⁵ 1 Krn 29, 11 – 12

⁶ Ž 102, 27

⁷ Gn 26, 16

⁸ Hab 3, 4

⁹ B. Lewis na tomto mieste konštatuje zhodu komentátorov v tom, že tu básnik naráža na dva základné prvky, z ktorých sú stvorené všetky veci. (s. 42) I. Zangwill tvrdí, že *sod ve-ha-jesod* je

כתר מלכות לרבי שלמה בן גבירול

- I בתפילתי. יסכון גבר.
כי בה ילמד. יושר וזכות:¹
ספרתי בה. פלאי אל חי.
בקצרה אף לא באריכות:
שמתי על ראש מהללי.
5 וקראתיך כתר מלכות:
1.
נפלאים מעשיך ונפשי יודעת מאד:
לך יי הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד:
לך יי הממלכה והמתנשא לכל לראש.
IO והעשר והכבוד:
לך ברואי מעלה ומטה יעידו
כי הפה יאבדו ואתה תעמד:
לך הגבורה² אשר בסודה נלאו רעיונינו לעמד.
כי עצמות ממונו מאד:
I 5 לך הביון העז הסוד והיסוד:

¹ Pri hľadani vhodného slovenského významu sme sa opreli o *Pirkej avot*, kde sme v časti 2, 2 našli význam *skutky milosrdenstva*. Na inom mieste a v inom kontexte v *Avot zchut* nadobudlo význam *súd nezaujato*, resp. spravodlivo. A na inom mieste vo význame *zásluhy predkov*. J. Seidman navrhuje *zchut avot* – zásluhy otcov – a odvoláva sa na modlitbu *El Adon* (Pán Boh). V českom preklade čast tejto modlitby, v ktorej sa nachádza výraz *zchut* znie takto: „Ten, ktorý vyvyšuje Sebe nad sväté chajot a je nádherný ve Své slávě na válečném voze. Ctnost a spravdnost jsou před Jeho trůnem, laskavost a slitování jsou před Jeho slávou.“ (*El adon al kol ha-maasim*. In: Sidur *Adir ba-marom*, s. 284). V BM 19a *zchut* má význam *prepustiť z otroctva*. Podľa E. Munka treba chápať *zchut* ako „zásluhy tých, ktorí stoja pred Trónom a sú určení viesť svet“. (*Olam ha-tfilot*, s. 33). O ceste práva sa síce hovorí aj v Iz 40, 14, ale nenachádza sa tam výraz *zchut*. V súčasnom ivrite má slovo *zchut* význam *právo* (napríklad copyright sa povie זכות יוצרים, *zchut joctrim*), ale aj reč obhajcu. Vezmúc všetko do úvahy, sme sa nakoniec rozhodli pre výraz *cnosť*.

² A. Jellinek predpokladal, že výraz *gvura* (moc), je špecifickým kabalistickým termínom. (*Beiträge*, Heft II, 28)

5.
55 Si veľký a v porovnaní s Tvojou veľkosťou je každá veľkosť pokorená
a každá prednosť nedostatkom.
Si väčší než akákoľvek myšlienka a krajší než merkava.
Si väčší než každá iná veľkosť,
vzdvihnutý nad každé zvelebovanie.³¹
6.
60 Si mocný a nikto z Tebou vytvorených³² a Tvojich stvorených,
nemôže konať Tvoje činy³³ a nemá Tvoju moc.
Si mocný a Tebe patrí dokonalá moc,
ktorá sa nemení a neobmieňa.
Si mocný a z hojnosti svojej hrdosti odpúšťaš v čase svojho hnevu
a tíšiš svoj hnev voči hriešnikom.³⁴
- 65 Si mocný a Tvoja milosť spočíva na všetkých Tebou stvorených,
na tých, ktorí sú mocní od večnosti.³⁵
7.
Si svetlo, vidia Ťa oči každej čistej duše,
ale mračná hriechu Ťa zatieňujú očiam hriešnikov.
Si svetlo skryté na tomto svete a odhalené vo viditeľnom svete,³⁶

³¹ Neh 9, 5. V slovách „odriekali túto modlitbu“ je nepriama narážka na zvelebovanie Boha.

³² Pri preklade výrazu *jecirotecha* sme vychádzali z významu slova *jecira*, čo znamená *utváranie*.

³³ Dt 3, 24

³⁴ Podľa B. Lewisa asi narážka na Joma 69b, v ktorom sa hovorí, že moc spočíva v prekonaní hnevu a v odpustení hriechov.

³⁵ Možná narážka na koniec verša Gn 6, 4.

³⁶ Výraz *viditeľný svet* používa aj novoplatonik Johannes Scotus Eriugena vo svojom diele *O rozdelení prírody* (*De divisione naturae*, asi v r. 867) v kontexte jeho výkladu tretieho spôsobu bytia: „Keď totiž Boh, v tom prvom a jednom, ktorého stvoril na svoj obraz, určil všetkých ľudí, neuviedol ich do tohto viditeľného sveta súčasne, ale prírode ním vytvorenej dáva viditeľnú existenciu v určitých časoch a na určitých miestach v poradí, ktoré je iba jemu samému známe. O tých, čo sa na svete už viditeľne objavujú alebo objavili, hovorí sa, že sú; o tých však, čo sú dosiaľ skrytí, alebo ešte len budú, hovorí sa, že nie sú.“ (Eriugena, J. S.: *O rozdelení prírody*. In: *Antológia z diel filozofov. Patristika a scholastika*. Bratislava: Pravda 1975, s. 168). Z kontextu Gn 22, 14 však nevyplýva zhoda Eriugenovho *viditeľného sveta* s Ibn Gabirolovým *viditeľným svetom*. Ale núka sa paralela so Ž 36, 10.

5.
55 אַתָּה גָּדוֹל. וּמוֹל גְּדֻלָּתְךָ כָּל גְּדֻלָּה נִכְנָעֶת.
וְכָל יִתְרוֹן מִגְרָעֶת:
אַתָּה גָּדוֹל מִכָּל מַחְשָׁבָה. וְנֹאדָה מִכָּל מְרֻכָּבָה:⁵
אַתָּה גָּדוֹל. עַל כָּל גְּדֻלָּה.
וּמְרוֹמָם עַל כָּל תְּהִלָּה:
6.
60 אַתָּה גָּבוֹר. וְאֵין בְּכָל יִצְרֵי־וֹתֶיךָ⁶ וּבְרֵי־וֹתֶיךָ.
אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיךָ וְכַגְּבוּרֹתֶיךָ:
אַתָּה גָּבוֹר. וְלֵךְ הַגְּבוּרָה הַגְּמוּרָה.
אֲשֶׁר אֵין לָהּ שְׁנוּי וְתַמוּרָה:
אַתָּה גָּבוֹר. וּמְרוֹב⁷ גְּאֻנְתְּךָ תִּמְחוֹל בְּעֵת זַעַם אַפֶּיךָ.
וְתִאָרֶיךָ לְחֻטָּאִים זַעֲפָךְ:
אַתָּה גָּבוֹר. וְרַחֲמֶיךָ עַל כָּל בְּרוּאֶיךָ כָּלָם.
הַמָּה הַגְּבוּרִים אֲשֶׁר מַעֲוִלָם:
7.
אַתָּה אוֹר. וְעֵינַי כָּל נֶפֶשׁ זָכָה יִרְאוּךָ.
וְעֵינַי עֲוֹנִים. מֵעֵינֶיךָ יַעֲלִימוּךָ.
אַתָּה אוֹר נְעֻלָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִגְלָה בְּעוֹלָם הַבְּרָאָה.

⁵ Doslovný preklad *merkava* je voz. Má základ v knihe proroka Ezechiela a v jeho vízii božieho voza v 1. kapitole. Ale B. Lewis a A. Gluck tvrdia, že podľa niektorých učencov toto slovo môže mať základ v arabskom *murakkah* (*mrk*) = zloženina, ktoré chápu v prenesenom slova zmysle ako zloženú alebo komplexnú ideu, *machašava*, paralelu k predchádzajúcemu veršu a k slovu *myšlienka*. (s. 47) Je to v súlade so zvykom Ibn Gabirola používať synonymá nielen na udržanie vysokej jazykovej úrovne básne, ale aj určitej lingvistickej rovnováhy. Arabčinu ovládal Ibn Gabirol nepochybne dobre, pretože v tomto jazyku napísal svoje kľúčové filozofické dielo *Prameň života*.

⁶ Pri preklade výrazu *jecirotecha* sme vychádzali z významu slova *jecira*, čo znamená *utváranie*.

⁷ *Rov* sme preložili podľa Gn 27, 26.